

УДК 811. 161.2'37

ОМОГРАФІЧНИЙ ФОНД СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Кійко С. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Стаття присвячена вивченню кількісних і якісних характеристик омографів сучасної німецької мови. Особливу увагу приділено генезі та онтології омографічного фонду німецької мови.

Ключові слова: омонімія, омографія, оморяд, оморара, гомогенні й гетерогенні омографи, дієслова з відокремлюваними та невідокремлюваними префіксами.

Кійко С. В. Омографический фонд современного немецкого языка. Статья посвящена изучению количественных и качественных характеристик омографов современного немецкого языка. Особое внимание уделено генезису и онтологии омографического фонда немецкого языка.

Ключевые слова: омонимия, омография, оморяд, оморара, гомогенные и гетерогенные омографы, глаголы с отделяемыми и неотделяемыми приставками.

Kiiko S. V. Homograph Vocabulary of Modern German. The article examines the quantitative and qualitative characteristics of homographs of Modern German. Special attention is drawn to the genesis and ontology of homograph vocabulary of German.

Key words: homonymy, homography, homonymic row, homonymic pair, homogeneous and heterogeneous homographs, verbs with separable and inseparable prefixes.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Омографи – це слова, що пишуться однаково, але мають різне звучання і значення, як-от: нім. *der Tenor*¹ [te'no] «тенор» – *der Tenor*² ['teno] «суть, зміст». У науковій літературі омографи здебільшого розглядають як підвид омонімів, утворених унаслідок випадкового збігу в написанні [9, 80–84; 11, 76–79]. Так, із погляду проблем автоматичної обробки текстів графічна тотожність є первинною й обов'язковою ознакою омонімів, незалежно від їх звучання [3, 280]. Проте деякі дослідники відмовляють омографам у лінгвістичному статусі, вважаючи їх лише стилістичним засобом мовлення [6, 31–37; 7, 13–19]. Зокрема, К. Гегер включає до омонімів тільки слова, які мають одночасно дві формальні ознаки омонімії – фонетичну і графічну тотожність позначувальних [20, 474]. Автор розглядає співвідношення омофонів і омографів з омонімією й вважає, що «омонімія існує там, де збігаються омографія та омофонія» [17, 23; 20, 474]. Якщо ж в обох порівнюваних словах спільними є лише вимова або лише написання, то підстав говорити про омонімію нема.

З іншого боку, багато авторів розуміють під омонімами лише омофони й обґрунтовують свою позицію тим, що писемне мовлення є вторинним, похідним від усного [12, 164; 13, 155; 15, 127; 16, 177]). Проти такого підходу виступає Л. В. Малаховський, який зазначає: «Явища писемного мовлення належать, поза сумнівом, до явищ лінгвістичних і повинні розглядатися в лінгвістиці так само, як і явища усного мовлення» [8, 32–33]. Учений вимагає враховувати під час визначення омонімії тотожність письмової форми слів, як-от: англ. *tear*¹ [tiə] «сльоза» – *tear*²

[tɛə] «рвати» [8, 33]. Питання про повноправність омографів порушує також М. Г. Петренко. На основі аналізу повного списку графічно тотожних одиниць російської мови автор доводить, що омографія – закономірне мовне явище, яке за різноманіттям проблематики є окремим розділом омонімії [10, 4].

Ми вважаємо, що наявність хоча б однієї з формальних ознак плану вираження при розходженні в семантиці цілком достатня для визнання існування омонімічних відношень між словами. Таке розуміння формальної тотожності дає змогу охопити омонімію як усного, так і писемного варіантів мови й передбачає входження омографів до омонімічного фонду будь-якої мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційно увагу дослідників омографії привертав передусім якісний аспект вивчення цього явища. Низка праць присвячена загальній таксономії омографів [8; 22], питанням співвідношення омографів і омофонів [10; 20], екстра- й інтралінгвальним причинам появи омографів [3; 5; 11], їх специфіці залежно від частиномовної належності [2; 9]. Зокрема, встановлено, що причинами появи омографів є передовсім просодичні й морфологічні чинники, як-от: рос. *сорок* – *сорók*, англ. *export* «експорт» – *export* «експортувати», проте трапляються також випадкові збіги різних слів і їхніх граматичних форм у написанні: англ. *sew* [so:] «шити» – *sew* [sju:] «спускати воду» (пор. [1, 3–12; 8, 86–87]).

Ці та інші питання розглядають зазвичай теоретично з наведенням кількох найяскравіших прикладів, без залучення достатнього матеріалу, зокрема суцільної вибірки омографів із тлумачних словників. Проте якісні й кількісні характеристики будь-якого об'єкта взаємозумовлені [14, 17], тому окреме вивчення якоїсь зі сторін явища не може дати вичерпних знань про нього.

Таблиця 1

Якісний і кількісний склад омографів різних частин мови

Частина мови	Кількість омографів
іменник	193
дієслово	366
прикметник	27
прислівник	2
сполучник	1
Разом	589

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного опису омографічного фонду сучасної німецької мови в його повному, репрезентативному обсязі, а також потребою одержання об'єктивних даних про специфіку вияву омонімічних відношень серед графічно тотожних лексичних одиниць на лексико-семантичному мовному рівні.

З огляду на це **мета** дослідження полягає у виявленні й комплексному описі генези та онтології омографії на матеріалі німецької мови. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) критично розглянути наукову літературу і сформулювати теоретичні положення щодо витлумачення омографії як лінгвістичного явища;

2) розробити методіку кількісного та якісного дослідження внутрішньомовної німецької омографії;

3) визначити частиномовну належність омографів, охарактеризувати омографічний фонд іменників, прикметників і дієслів, установити семантичні розходження між омографами певної частини мови;

4) виявити особливості омографії дієслів із відокремлюваними й невідокремлюваними префіксами.

Аналіз омографії на широкому фактичному матеріалі дасть змогу отримати нові знання як про генезу й онтологію омографії, так і про організацію мови загалом. **Об'єкт** дослідження – омографи сучасної німецької мови, **предмет** – їхні кількісні та якісні характеристики.

Матеріалом дослідження слугує суцільна вибірка омонімів із тлумачного словника сучасної німецької мови Duden [19], доповнена й уточнена даними тлумачних словників Wahrig [23], Bunting [18] і Langenscheidt [21]. Принципи відбору омонімів і виокремлення серед них омографів детально описані в монографії [4]. Загальна кількість досліджуваних омографів становить у вибірці 589 лексичних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо детальніше омографію на матеріалі німецької мови. Серед досліджуваних омонімів (6 144 лексеми, об'єднаних у 2 953 оморяди) кількість омографів становить 589 лексичних одиниць (11,2% від усіх досліджуваних омонімів). Тут трапляються як омографи, що входять до складу однієї частини мови, як-от: *die Umstellung*¹ «перестановка; перебудова; переорієнтація» і *die Umstellung*² «оточення; оціплення»; *handeln* ['handln] «торгувати» і *handeln* ['hendln] «використовувати», так і міжчастиномовні омографи на кшталт *modern* «гнити» і *modern* «сучасний», *egal* «однаковий; байдужий» і *egal* «безперервно». Частиномовний розподіл омографів наведено в таблиці 1.

Згідно з таблицею 1, найбільша кількість омографів зафіксована серед дієслів – 366 лексичних одиниць, які об'єднані в 185 оморядів. Далі слідують за спадом омографи-іменники (193 лексеми, 101 оморяд) і прикметники (27 лексеми, які входять до складу 27 міжчастиномовних оморяд). У вибірці наявні також 2 прислівники й 1 сполучник. Омографів серед інших частин мови (займенників, числівників, прийменників, час-

ток, артиклів, вигуків) не зафіксовано. У вибірці виявлено міжчастиномовні омографи шести моделей: іменник – прикметник (20 оморяд): *die Brut* [bru:t] – *brut* [brət], *die Mode* [mod] – *mode* [mot]; іменник – прислівник (1 оморяд): *die Back* [bak] – *back* [bək]; іменник – дієслово (1 оморяд): *der Posten* [postn] – *posten*² [postn]; дієслово – прикметник (6 оморяд): *unterlegen* – *unterlegen*, *modern* – *modern*; прикметник – прислівник (1 оморяд): *egal* – *egal*; прислівник – сполучник (1 оморяд): *insoweit* – *insoweit*.

Розглянемо детальніше омографи, які входять до складу суто іменникових оморядів (171 іменник, 80 оморядів). Більшість оморядів графічних омонімів-іменників німецької мови є двокомпонентними, як-от: *die Umschreibung*¹ «переписування; транслітерація» і *die Umschreibung*² «опис»; перифраза; *das Empire*¹ [empraɪ] «Британська колоніальна імперія» і *das Empire*² [äpɪr] «ампір»; усього 69 оморяд (138 омографів). Трикомпонентних оморядів 11 (33 омографи), як-от: *der Tag*¹ [ta:g] «день» – *der Tag*² [tæg] «тег» (заключна частина джазових п'єс) – *der Tag*³ [tæg] «тег» (знак для структурування тексту). Оморядів із більшою кількістю компонентів у вибірці не зафіксовано.

Серед омографів, що входять до складу іменникових оморядів, наявні як гомогенні, так і гетерогенні оморяди. Гомогенні омографи походять з одного генетичного джерела й характеризуються розходженням семантики. Їх кількість становить у вибірці лише 16 лексем (8 оморяд). Усі вони утворені від так званих дієслів подвійної форми (з відокремлюваними та невідокремлюваними префіксами) за допомогою суфікса *-ung* і виражають процес або результат дії, як-от: *die Unterstellung*¹ «ховання; підставлення» і *die Unterstellung*² «підпорядкування; підтасовка»; *die Umwicklung*¹ «перемотка» і *die Umwicklung*² «обмотування»; *die Umlagerung*¹ «перекладання» і *die Umlagerung*² «оточення; облога» (див. таблицю 2).

Решта 155 омонімів (72 оморяди) належать до гетерогенних. Основне джерело їх появи – запозичення з різних мов слів, які за написанням збігаються з власне німецькими словами, наприклад: *Rand*¹ [rand] (< свн., днв. *rant* «рама; захисний край») «край» і *Rand*² [rænd] (англ. *rand* «медаль; вивіска») «рент; грошова одиниця в Пд. Африці», *Base*¹ [ba:z] (< свн. *base* < днв. *basa* «сестра батька») «двоюрідна сестра» і *Base*² [beis] (< англ. *base* «база») «маркування; база». Дещо рідше трапляються збіги запозичень із різних мов, як-от: *Major*¹ [ma'jo:] (ісп. *Mayor*

«більший; вищий» < лат. *maior* «більший») (військ.) «майор» і *Major*² [ˈmei] (англ. *major* «важливий; значний») (жарг.) «домінуюча фірма»; *Service*¹ [zɛrˈvi:s] (< фр. *servir* «подавати страви») «сервіс» і *Service*² [ˈzø:vɪs] (англ. *service* «послуга; обслуговування» < сфр. *service* < лат. *servitium* «рабство») «обслуговування; сервіс». У вибірці є також приклади різних запозичень із однієї й тієї ж мови до німецької, причому запозичуються одразу омографи, як-от: *Air*¹ [ɛ:v] (фр. *air* < лат. *aer* < гр. *aer* «повітря») «постава; подих, наліт» і *Air*² [aˈi:r] (фр. *air* < італ. *aria* «арія») «інструментальна п'єса»; *Parole*¹ [paˈro:lə] (фр. *parole* «мовлення» < лат. *parabola*) «пароль; девіз» і *Parole*² [paˈrol] (фр. *parole* «мовлення») «мовлення».

Решта іменників входять до міжчастиномовних оморядів із прикметниками (20 омопар), прислівниками та дієсловами (по 1 омопарі). Ідеться як про гомогенні омографи, утворені шляхом конверсії (12 омонімів, 6 омопар): нім. *die Aubergine* – *aubergine*, *der Bourgeois* – *bourgeois*, *die Power* – *power*, *der Royal* – *royal*, так і про гетерогенні омопари як наслідок випадкового збігу в написанні генетично різних слів (10 омографів, 5 омопар), як-от: *das Uni* – *uni*, *der Ungar* – *ungar*, *die Brut* – *brut*.

Омографічні дієслова утворюють як суто дієслівні оморяди, так і міжчастиномовні оморяди з іменниками (*posten*² [ˈroustn] «обробляти новини в Інтернеті» й *Posten* [ˈræstn] «пост; варта») і прикметниками (*modern* «гнити, тліти» й *modern* «сучас-

ний»). Кількість суто дієслівних оморядів дорівнює 174, які об'єднують 351 омограф. Нами зафіксовано 172 омопари, як-от: *überfahren*¹ «перевозити» і *überfahren*² «переїхати»; *walken*¹ [ˈvalkn] «вальцювати» і *walken*² [ˈwo:kn] «бігти підтюпцем»; один трикомпонентний оморяд: *umhängen*¹ «перевісити», *umhängen*² «звисати»; *umhängen*³ «обвішати»; один чотирикомпонентний оморяд: *überhängen*¹ «звисати; нависати»; *überhängen*² «накинути»; *überhängen*³ «навісити; звисати»; *überhängen*⁴ «накрити». Чотири оморяди складаються з гетерогенних дієслів, одне з яких є власне німецьким словом, а інше – запозиченням, як-от: *handeln*¹ [ˈhandln] (< свн. *handeln* «торкатися; обробляти» < двн. *hantalon* «торкатися; обробляти вручну») «діяти» і *handeln*² [ˈhendln] (< англ. *to handle*) «використовувати»; а один оморяд містить два запозичених дієслова: *skaten*¹ [ˈska:tn] (< італ. *scarto* «відкидання карт» < *scartare* «відкладати карти» < *carta* «папір; гральна карта» < лат. *charta* «карта») «грати в скат» і *skaten*² (< англ. *to skate*) [ˈskeitn] «кататися на скейті».

Решта 169 оморядів утворюють гомогенні дієслова, з яких одна омопара зобов'язана своєю появою омонімії кореневих морфем: *hinüberhängen*¹ «звисати» (сильне дієслово) і *hinüberhängen*² «вивішувати» (слабке дієслово), а 168 оморядів складаються з дієслів із напівпрефіксами *durch* (73 омопари): *durchmessen*¹ «виміряти» і *durchmessen*² «обійти; проїти»; *hinter* (1 омопара): *hintergehen*¹ «обманути; обі-

Таблиця 2

Джерела появи омографів-іменників

Омографи	Кількість	Приклади
гомогенні	16 (8 омопар)	<i>die Umschiffung</i> ¹ «пересадка на інший корабель» – <i>die Umschiffung</i> ² «об'їзд (на кораблі)»
гетерогенні, з них:		155 (72 оморяди)
власне німецьке слово + запозичене	83 (38 оморядів)	<i>der Funk</i> ¹ [fʌŋk] (< <i>funku</i> «простий» < <i>funk</i> «сморід») «фанк» – <i>der Funk</i> ² [fʌŋk] (< свн. <i>vunken</i> «блмати»)
запозичення з різних мов	40 (18 оморядів)	<i>die Scharpie</i> ¹ [ʃarˈpi:] (< фр. <i>charpie</i> < лат. <i>carpere</i> «зривати») «корпія; бинт» – <i>das Scharpie</i> ² [ˈʃarpi] (< англ. <i>sharpy</i>) «вітрильник»
запозичення з однієї мови	32 (16 оморядів)	<i>das Air</i> ¹ [ɛ:] (фр. <i>air</i> < лат. <i>aer</i> < гр. <i>aer</i> «повітря») «постава; подих, наліт» – <i>das Air</i> ² [aˈi:r] (фр. <i>air</i> < італ. <i>aria</i> «арія») «п'єса»
Разом		171 (80 оморядів)

Таблиця 3

Джерела появи омографів-дієслів

Омографи	Кількість	Приклади
Таблиця 1		341 (169 оморядів)
Якісний і кількісний склад омографів різних частин мови	2 (1 омопара)	<i>hinüberhängen</i> ¹ «звисати» (сильне дієслово) і <i>hinüberhängen</i> ² «вивішувати» (слабке дієслово)
напівпрефікси	347 (172 ряди)	<i>durchschauen</i> ¹ «проглянути» і <i>durchschauen</i> ² «розгадати; розпізнати; бачити наскрізь»
гетерогенні, з них:		10 (5 оморядів)
власне німецьке слово + запозичення	8 (4 оморяди)	<i>handeln</i> ¹ [ˈhandln] (< свн. <i>handeln</i> «обробляти» < двн. <i>hantalon</i> «обробляти вручну») «діяти» і <i>handeln</i> ² [ˈhendln] (< англ. <i>handle</i>) «використовувати»
запозичення з різних мов	2 (1 омопара)	<i>skaten</i> ¹ [ˈska:tn] (< італ. <i>scarto</i> «відкидання карт» < <i>carta</i> «гральна карта» < лат. <i>charta</i> «карта» «грати в скат» і <i>skaten</i> ² (< англ. <i>to skate</i>) [ˈskeitn] «кататися на скейті»

йти» і *hintergehen*² «піти назад»; *über* (41 оморяд): *überladen*¹ «перевантажувати (на іншу машину)» і *überladen*² «забагато навантажити»; *um* (35 оморяд): *umbauen*¹ «перебудувати» і *umbauen*² «забудувати; оточити будівлями»; *unter* (17 оморяд): *unterstehen*¹ «стояти (під дашком)»; *unterstehen*² «підпорядковуватися; насмілюватися»; *wieder* (1 оморяд): *wiederholen*¹ «забрати назад» і *wiederholen*² «повторити» (див. таблицю 3).

Частина цих омографів виявляє незначні семантичні й синтаксичні розбіжності. Відмінність полягає насамперед у керуванні, як-от: *durchreiten* (*durch etw.*) «проїжджати верхи» і *durchreiten* (*etw.*) «об'їжджати верхи»; *durchfliegen* (*durch etw.*) «пролітати через щось» і *durchfliegen* (*etw.*) «пробігти щось»; *überfliegen* (*über etw.*) «перелітати через щось» і *überfliegen* (*etw.*) «пролітати над чимось». Із погляду семантики велика частина дієслів із напівпрефіксами *durch-*, *über-*, *um-*, *unter-* мають локальне значення, як-от: *durchreisen*, *durchziehen*, *überfliegen*, *überlaufen*, *umfahren*, *umfliegen*, *unterstellen*, *untergehen*, проте їх часто вживають у переносному значенні й вони стають більш абстрактними. Інша частина омографів має значні розбіжності в семантиці, наприклад: *übersetzen* «переправляти на інший бік» і *übersetzen* «перекладати (іншою мовою)»; *übersteigen* «перелазити» і *übersteigen* «долати, проходити через щось, переважати щось».

Аналіз досліджуваних дієслів показав, що напівпрефікси дієслів-омографів можуть як зберігати свої семантичні ознаки, так і втрачати будь-який семантичний зв'язок із тотожною за звучанням вільною морфемою. Історично напівпрефікси *durch-*, *über-*, *unter-*, *um-*, *hinter-* походять від прислівників із просторовим значенням: *durch* «наскрізь; через», *über* «через; зверху», *unter* «знизу; під (чимось)», *um* «навколо», *hinter* «позаду; за», тому найчисленнішою групою серед досліджуваних лексичних одиниць є дієслова руху (106 лексем) і місцезнаходження (34 лексеми), як-от: *überspringen*¹,

*unterhalten*¹, *hintergehen*¹, *hinüberhängen*², *umstellen*², *durchkreuzen*². Решта дієслів мають семи:

1) квантитативності, що імпліцитно вказують на неконкретну кількість, як-от: *überwigen*¹ «мати надлишкову вагу», *überstechen*¹ «піти з вищої козирної карти»;

2) квалітативності, що якісно характеризують дію як завершену або незавершену, виконану в повному обсязі або недороблену, ретельно виконану або марну, як-от: *überhören*² «прослухати; не почути», *übersehen*² «проглянути; не помітити»;

3) компаративності, що показують відхилення від категорії норми, імпліцитно вказують на оцінку та інтенсивність дії, процесу тощо, як-от: *überessen*¹ «переїстися», *sich überessen*² «об'їдатися» тощо.

Варто зазначити, що будь-яке відхилення від норми, в тому числі в бік інтенсифікації дії, мовці здебільшого сприймають як негативну тенденцію. Вторинні дієслова, які позначають дію, виконану поза межами норми, здебільшого мають імпліцитно виражену периферійну сему негативності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки щодо походження омографів: серед іменників-омографів лише 8% є гомогенними; ідеться про похідні іменники, утворені від дієслів із напівпрефіксами за допомогою суфікса *-ung*. Гомогенні іменники-омографи позначають процес або результат дії.

До гетерогенних омонімів належить 92% іменників-омографів, які з'явилися внаслідок запозичення з різних мов або різночасового запозичення з однієї й тієї ж мови до німецької. Серед дієслів-омографів лише 3% є гетерогенними, решта 97% дієслів мають спільне походження. Гомогенні дієслова утворюють оморяди з відокремлюваними й невідокремлюваними префіксами. Аналіз семантики дієслів-омографів показав, що їх уживання підлягає семантичним правилам.

Перспективним вважаємо вивчення омографічного фонду в різноструктурних мовах з метою виявлення універсальності досліджуваного явища.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голякова Н. В. Некоторые случаи семантической омонимии в современном французском языке / Н. В. Голякова // Уч. зап. ЯГПИ. – 1965. – Вып. 54 : Иностранные языки. – С. 3–12.
2. Демська О. М. Лексична та лексико-граматична омонімія сучасної української мови : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О. М. Демська. – К., 1996. – 643 с.
3. Ингве В. Г. Синтаксис и проблема многозначности / В. Г. Ингве / Машинный перевод. – М. : Иностранная литература, 1957. – 350 с.
4. Кійко С. В. Омонімія в мові і мовленні / С. В. Кійко. – Чернівці : Родовід, 2014. – 544 с.
5. Кіндей Л. Г. Морфолого-синтаксична омонімія дієслів із префіксами *vi-*, *pere-*, *no-* : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Г. Кіндей. – Кіровоград, 2002. – 16 с.
6. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К. : Вища школа, 1987. – 345 с.
7. Кузьменко Г. І. Омонімія : аспектологія, проблематика / Г. І. Кузьменко. – К. : Вид-во Київськ. ун-ту, 2000. – 35 с.
8. Малаховский Л. В. Теория лексической и грамматической омонимии / Л. В. Малаховский. – М. : Либроком, 2009. – 248 с.
9. Мельникова А. И. К вопросу о русских омографах / А. И. Мельникова // Русский язык в школе. – 1974. – № 4. – С. 80–84.
10. Петренко М. Г. Явление омографии в современном русском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / М. Г. Петренко. – Одесса, 1987. – 16 с.
11. Пророкова В. М. Некоторые особенности омонимии в немецком языке / В. М. Пророкова // Вопросы языкознания. – 1960. – № 5. – С. 76–79.
12. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка / А. И. Смирницкий. – М. : Изд-во МГУ, 1998. – 260 с.

13. Степанов Ю. С. Основы языкознания / Ю. С. Степанов. – М. : УРСС, 2012. – 274 с.
14. Тулдава Ю. А. Проблемы и методы квантитативно-системного исследования лексики / Ю. А. Тулдава. – Таллинн : Валгус, 1987. – 205 с.
15. Шайкевич А. Я. О принципах классификации омонимов / А. Я. Шайкевич // Процессы развития в языке. – М. : ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1959. – С. 125–143.
16. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. – 2-е изд. – М. : КомКнига, 2006. – 280 с.
17. Bergmann R. Zur Abgrenzung der Homonymie und Polysemie im Neuhochochdeutschen / R. Bergmann // Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen. – 1973. – Bd. 210. – S. 22–40.
18. Bünting K.-D. Deutsches Wörterbuch / K.-D. Bünting. – Chur : Isis Verlag, 1996. – 1504 s.
19. Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache. – In 10 Bd. – On CD. – Berlin, 2000.
20. Heger K. Homographie, Homonymie und Polysemie / K. Heger // Zeitschrift für Romanische Philologie. – 1963. – Nr. 79. – S. 471–491.
21. Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache / Hrsg. von D. Götz u.a. – Berlin [u.a.] : Langenscheidt, 2008. – 1307 s.
22. Pacak M. Homographs : their classification and identification / M. Pacak // Vistas in Information Handling. – Washington, 1963. – Vol. 1. – P. 111–140.
23. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch / G. Wahrig. – 8. Aufl. – Gütersloh : Bertelsmann Lexikon Verlag, 2006. – 1728 s.